

Nəbi Xəzri poeziyasında Qarabağ harayı



Ehtiram SƏFƏROV

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Qarabağ mözusu və torpaqlarımızın işğaldan azad olunması şairin yaradıcılığında mühüm yer tutmuşdur. Düşmənin ayaqları altında tapdanan torpaqlarımızı azad görmək arzusu şairi ömrünün sonuna kimi düşündürmüşdür.

Şairi yaşadığımız dünyanın tozadı cəhətləri düşündürür. Əxlaqi normaları töfəkkür süzgəcindən keçirərək heç də hər şeyin göründüyü kimi olmadığını - Aysberqin görünən tərəfinin, əksinə, görsənməyən tərəfindən daha faciəli, qorxunc, müqəyyəd formada olması narahatlıq doğurur. Həyatda sanki insanların xarakterindəki ikiüzlülüyn, haqsızlıqın, şər əməllərin asanlıqla yüz səksən dərəcə dəyişərək daxili aləmindəki neqativ əməlləri ört-basdır etməyi bacara bilmələri təəccüb doğurur. "Ən böyük faciə nə zaman olur" şeirində deyildiyi kimi:

*Vicdanız -vicdandan,
İmansız - imandan,
Amansız - amandan
Danışan zaman,
Faciə içində sarsılar cahan!*

1988-ci ildə Azərbaycanda baş verən milli-azadlıq hərəkatının geniş vüsət aldığı bir vaxt, Qarabağın üzünə qara buludlar çökəndə şair Nəbi Xəzri mənfur qonşularımızın xalqımıza qarşı apardığı haqsız tələb və təkliflərə öz münasibətini "Çəkin Qarabağdan qara əlləri" şeiri vasitəsi ilə bildirmişdir. Bu şeir yazılan vaxt "Topxana məşəsi" ermənilər tərəfindən qırılır, müxtəlif Azərbaycan kəndlərində yaşayan homyerlilərimiz erməni terroruna məruz qalırdılar. Avtobuslar və digər minik maşınları daşqalaq olunur, evlər yandırılırdı. Çox təəssüf ki, o vaxtlar dövlət qurumunda təmsil olunan, xalqın əsasına cavabdeh olan rəhbər şəxslərimiz bu hadisələrə seyrçi qalaraq susurdular.

*Qarıysa yad ələ bircə qarışım,
Özüm də torpağa qarışım gərək.
Çəkin bu torpaqdan qara əlləri!
Çəkin Qarabağdan qara əlləri!*

1992-ci ildə Xocalının başına gələn müsibəti, Şuşanın və Laçının öldən getməsi hadisəsi şairi qəzəbləndirir. O, bu hadisələrə bir vətəndaş kimi biganə qala bilmir. "Xocalıda ərik ağacı", "Şuşa", "Şuşa gəlir yuxularıma", "Çadırlar" və başqa şeirlərdə xalqımızın mənfur qonşularımız və onların havadarlarının köməyi ilə talanan yurd yerlərimiz, yaşayış məntəqələrimizin məhv edilməsi, günahsız oğul və qızlarımızın acı taleyi şairi yasa qorq edir. Bu şeirlərdə təklənən və köməksiz qalan bir millətin harayını, feryadını eşdiririk.

*Uca Şuşam yuxulardan
Həqiqətə dönsün, Allah!
Qovub yadı torpağımdan
Xalqım qıtas alsın, Allah!
Sərçələrin caynağında
Laçın necə qalsın, Allah!
Qaytar cahı-cəhalımı,
Uca Allah, qadır Allah!
Yerlə-yeksan Xocalımı
Zirvələrə qaldır, Allah!*

"Kəlbəcər harayı" şeirində şair qaniçən ermənilərin Kəlbəcəri viran qoyduqları, əsrdən-əsrə babalarımızın yaşam tərzini özündə əks etdirən diyarşünaslıq muzeyinin məhv edilməsinə ürək ağrısı ilə təsvir edir. Ən dəhşətli isə Aşıq Ələsgərin davamçısı, ulu ozan sənətinin ustadlarından biri Dədə Şəmşirin qəbrinin dağıdılması, evinin vəhşicəsinə yandırılması ürək ağrıdan misralarda ifadə olunur. Şair şeirdə nə qədər bədbin notlara köklənsə də, şeirin sonunu pozitiv ruhda tamamlayaraq oxucuda işıqlı sabaha, gələcək qələbəmizə inam yaradır.

*Sabah dönəcəyik o yerə hökmən,
Dağları dağlar tək görəcəyik biz!
Al-əlvan Kəlbəcər çiçəklərindən
Zəfər çəlgini hürəcəyik biz!*

Qarabağ mözusu və torpaqlarımızın işğaldan azad olunması şairin yaradıcılığında mühüm yer tutmuşdur. Düşmənin ayaqları altında tapdanan torpaqlarımızı azad görmək arzusu şairi ömrünün sonuna kimi düşündürmüşdür. Torpağın müqəddosluğu, ulu bir xalqın şöhrətinin, nüfuzunun özünə qaytarılması tələyüklü məsələdir. Bu düşüncələr şairi bir an belə tərk etmir. "Gədir" şeirində deyildiyi kimi:

*Sabah məzarıma gəlib söyləyin:
Torpaq azad olur, əsarət gedir.*

Bu il Nəbi Xəzrinin 100 yaşı tamam olur. Şair cismən, zaman etibarilə bizdən uzaqlaşsa da, onun qəlbləri fəth edən müxtəlif mövzulu poeziyası bu gün də mənəvi dünyamızı zənginləşdirir.

*Nəbiyəm, bir dağam başı qarlıyam,
Dəmə zirvədəki o duman nədir?
Bütün varlılardan daha varlıyam,
Dövlətim məhəbbət, varım sevgidir.*

Xalq şairi Nəbi Xəzri hər zaman ölkədə baş verən hadisələrə öz vətəndaş münasibətini bildirir. Birinci Qarabağ müharibəsinin əvvəllərində vəhşilənmiş erməni faşistlərinin azərbaycanlılara qarşı apardığı zorakılıq və etnik təmizləmə siyasətinin davam etməsi, erməni terrorçuları tərəfindən dinc azərbaycanlıların Dağlıq Qarabağdan didərgin salınması bir vətəndaş kimi şairi narahat edir. O vaxtlar Qarabağa ezam olunmuş "Molodoy Azərbaycan" qəzetinin xüsusi müxbiri Salatın Əsgərovanı belə görgin vaxtlarda real vəziyyəti işıqlandırmaq, erməni vəhşiliyini öz gözləri ilə görmək istəyi Qarabağa getməyə vadar edir. Ona Şuşa ilə Laçın istiqamətinə getməyin qorxulu olması barədə xəbər verilmişdi. Salatın bu tövsiyələrə məhəl qoymayaraq, "UAZ" markalı maşınla Şuşa və Laçın rayonu arasındakı Qaladərəsi kəndi yaxınlığından keçərək erməni cəlladları tərəfindən güllələnərək qətlə yetirilir. Şairin "Salatın" poeması Azərbaycanın mərd və qorxmaz qızı Salatın Əsgərovanın öz xatirəsinə həsr olunmuşdur.

Şairin "Ana, bayraq, Vətən" adlı şeiri diqqəti cəlb edir. Müqəddəs kitabımız "Qurani-Kərim"də deyildiyi kimi "Vətəni sevmək imandır".

Şairin fikrinə bayraq, ana və Vətən bir simvolik mənə ehtiva edir. Ana da, bayraq da qırılmaz tellərlə Vətənlə vohdət təşkil edir. Vətəni sevmək hər bir insanın müqəddəs borcudur. Dar gündə Vətənə arxa durmaq, onun ağır dərddə və əzablarına sinə gərmək əsl vətənpərvərlik və iman işidir. Çox təəssüf ki, Vətənin ağır günlərində onu unudan, öz şəxsi mənafeyi naminə atıb gedən və başqa ölkələrdə özünə sığınacaq tapnarlar hələ də vardır. Şair belələrini "Vicdanını hərraca qoyan" adlandıır.

*Sabaha inanır qəhrəman insan,
O, millət dərddini daşıyacaqdır.
Vətənin ölməyi bacaran insan
Vətən ömrü qədər yaşayacaqdır!*